

הכרת הטוב

1 בְּחֹךְ עַץ הָגֵן: וַיִּקְרָא יְהוָה אֶלְהִים אֶל־הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה: וַיֹּאמֶר אֶת־קִלְעֵךְ שָׁמַעְתִּי בְּגֵן וַאֲיִרָא בְּיַעֲרִים אֵי אֲנֹכִי נֹאחֲבָא: וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵרַם אֶתְּהָ הַמֶּן־יָד הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לֵבְלֹתָ אֶבֶל־מִמֶּנּוּ אֶבְלָתָ: וַיֹּאמֶר הָאָדָם הֲאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתָּה־לִּי מִן־הָעֵץ וְאָכַל:

2 (יב) אשר נתתה עמדי: כחן כפר בטובה:

3 בְּיָמִים הָהֵם וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לְה' אֶלְהִיךָ כִּי־כָאֲתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְחַת לְנֹכְחִי:

4 הָהֵם. אִין לך אֵלֶּךָ כֵּן עֲבִידִי, כִּמוֹ שְׂוֵהוּ (ספרי לוח): וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו. שְׂוֵהוּ כִּפְּי טוֹבָה (שם לט): הִגַּדְתִּי הַיּוֹם. פֶּסַח לַחַת בְּזִנְיָהּ וְלֹא עָבִי עִמָּדִים (שם: ד) וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיַּד. לַהֲנִיף לִוְמוֹ (שם טז). כֵּן מֵנִי יָדוּ חַחַת יָד הַכַּעֲלִים וּמִנֶּפֶץ

פָּרָק אַחַד עָשָׂר

1A

א הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁים עֲתִיד לְצַמּוֹד וְלִהְיוֹר מַלְכוּת דָּוִד לְיִשְׁרָאֵל לְמַמְשָׁלָה טְרַאשׁוֹנָה, וּבִזְמַן הַמַּקְדָּשׁ יִמְקַדֵּשׁ נְדָסִי יִשְׂרָאֵל וְחוֹזְרִין כָּל־הַמְּשֻׁפָּטִים בְּיָמָיו בְּשָׁהִי מְקַדְּסִי. מְקַרְבִּין אֶרְבָּנוֹת, וְעוֹשִׂין שְׂמֵשִׁין וַיּוֹבְלוֹתִי כָּל־מְצֻנָה הַצְּמוּנָה בַּתּוֹרָה, וְכָל־מִי שְׂאִינוֹ מֵאֲמִין בּוֹ, אוֹ מִי שְׂאִינוֹ קַחְתָּה לְבִיאָתוֹ - לֹא בְשָׂאָר נְבִיאִים בְּלִבְד הוּא כּוֹפֵר, אֶלָּא בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁכָּה בְּיָנֵינוּ. שְׁחַרְי הַתּוֹרָה הַעֲיָדְהִי עָלָיו, שְׂנֵאָמֵר: וְשָׁב ה' אֶלְהִיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וּרְחַמְךָ וְשָׁב וּקְבָצֵךָ וְגו' אִם־יִהְיֶה נְצַחְךָ בְּקִצְהַ שְׂמַיִם וְגו' וְהִבְיָאָה ה' (וּבְרִים ל' ב'ה). וְאֵלֶּיךָ הַדְּבָרִים הַמְּפָרְשִׁים בַּתּוֹרָה, הֵם

8 במדרש רבה שמות א' י' - אשר לא ידע את יוסף - וכי לא היה מכיר את יוסף א"ר אבין משל לאחד שרגם אוהבו של מלך אמר המלך התיזו את ראשו כי למחר יעשה בי כך, לכך כתב עליו המקרא כלומר היום, אשר לא ידע את יוסף, למחר הוא עתיד לומר לא ידעתי את השם, עכ"ל.

9 כל הכופר בטובתו של חברו לסוף כופר בטובתו של הקב"ה ת ר' אליעזר, פרשה ז', דף קצ"ו

5 לֹא־יָבֹא עֲמוּנֵי וּמוֹאֲבִי בְּקִהַל ה' גַּם דָּוִד עֲשִׂירֵי לֹא־יָבֹא לָהֶם בְּקִהַל ה' עַד־עוֹלָם: עַל־דָּבָר אֲשֶׁר לֹא־קִדְּמוּ אֶתְכֶם בְּלַחֵם וּבַמֵּיִם בַּהֲרָף בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֵיךְ אֶת־בַּלְעָם בֶּן־בְּעֹזַר מִפְּתוֹר אֲרָם נְהַרְיִם לְקַלְלֶךָ: וְלֹא־אָבָה ה' אֶלְהִיךָ לְשַׁמֵּעַ אֶל־בַּלְעָם וַיִּהְפֹּךְ ה' אֶלְהִיךָ לִפְנֵי אֶת־הַקַּלְלָה לְבִרְכָה כִּי אָחַבְתָּ יְהוָה אֶלְהִיךָ: לֹא־תִדְרָשׁ שְׂלֵמָם וְטַבְתָּם כָּל־יְמֵיךָ לְעוֹלָם: לֹא־תִתְעַב אֲדָמִי כִּי אֲחִיף הוּא לֹא־תִתְעַב מִצְרִי כִּי־גֵר הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: בְּנִים אֲשֶׁר־יִגְדְּלוּ לָהֶם דָּוִד שְׂלִישֵׁי יָבֹא לָהֶם בְּקִהַל יְהוָה:

7 ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לבלב כג א תשלכו אתו: - אלא לא תאכלו

במדבר לא ה-ו מטות

9 וישלח אתם משה אלה למה 10 [כח] וישלח אתם משה, הקב"ה אמר למשה נקום (לעיל פסוק ב) בעצמך, והוא שלח לאחרים, אלא על ידי שנתגדל במדין אמר

אינו כדאי שאני מצר למי שעשו לי טובה, המשי אומר באר ששתת ממנו מים אל תזרוק בו אבן (תנחומא יטו)

הרמב"ן

פרשת בא יג

11 וכונת כל המצות שנאמין באלהינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא פונת הציורה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ פתחונים מלבד שידע האדם ויודה לאלהיו שבראו, וכונת רוקמות הקול בתפלות וכונת פתי הפגסיות וזכות תפלות הרבים זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו וידו לאל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמר לפניו בריותיה אנחנו, וזו פונתם במה שאמר ד"ל (ירושלמי פניית ב, א): ויקראו אל אלהים בחזקה (וינה ג, ח), מפאן אפה למד שתפלה צריכה קול, חציפא נצח לבישה. ומן הנסים הגדולים המפרסמים אדם מודה פנסיים הנספרים שהם יסוד התורה בלה, שאין לאדם חלק בתורה

מדע. הלכות יסודי התורה פ"ה

12 הלא כ"ה צערה מישראל - הרי זה קדש את-השם ברבים פדניאל, חנניה, מישאד ועזריה; וכרבי עקיבא וחבריו. ואילו הם הרוגי מלכות שאין מעשה על מעצתם, ועליהם נאמר: כי-עליה הרגנו כל-היום נהשכנו כצאן טבחה (תהלים מד, כג); ועליהם נאמר: אספו-לי חסיד

13 א (בבא-בתרא י.) ב כמו שאמרו חז"ל: הרוגי מלכות אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם (שם).

הרואה וכו' אומר ברוך שעשה נסים לנפשו וכו'. פרש רבי שמעיה דכל בני ברכות לריכות להכרת עס ומלכות ברוך חתה ה' אלהיו מלך העולם וכן כבוד רבנו שמעון מקצו כי הרי' היה נגזל לכבוד על הכרזים ברוך חתה ה' אלהיו מלך העולם שזמו וגבורתו מלא עולם וכן

פר"י ומימי ירושלמי דפירקין רבי זעירא ט' כל ברכה שאין בה וכו' ובראה לרבינו יוחנן דהוא לרובא משלשים יום לשלשים יום חמידי הוואה ים הגדול לפרקים דלמר בירושלמי דפרקים היינו שלשים יום : שיעקר עכו"ם מאלגז. בירושלמי מחני כשנעקרה עכו"ם מכל חזן ישראל :

על הגהרות. לוא על כל נהרה איירי אלא ארבע נהרה דכתיבי בקרא כמו מדקל ופרס : חכני

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישאל . כגון הקד דקמי לקמן מעברות הים והירדן ונחלי לרעין טו' : זקוק חזונית ועמימם . מפרש בגמרא : מלא עולם . לפי שאלו נראין או נשמעין למרחוק : ברוך עשה בראשית . ובגמרא (ד' ע"ג) פריך חכו הקד למיל לוא מפשט בראשית ניכח : תורה אור

הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עכו"ם אומר ברוך שעקד עכו"ם מארצנו על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים *ועל הדוחות ועל הברקים אומר ברוך שכדו וגבורתו מלא עולם על ידהרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה *בראשית רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעושה את הים הגדול יבזמן שרואהו לפרקים על הגשמים *ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב

העל *בשורות רעות אומר ברוך דיון האמת בנה בית חדש *וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה מברך על הרעה מעין על המזכה ועל המזכה מעין על הרעה והצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא היתה אשתו מעוברת ואומר יהי רצון שתלד אשתו וזכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוהה בעיר ואומר יהי רצון שלא *הוא בתוך ביתו הרי זו תפלת שוא הנכנס לדרך מתפלל שתיים ארת בכניסתו וארת ביציאתו בן עזאי אומר ארבע שתיים בכניסתו ושתיים ביציאתו נוהג הודאה על שעבר וצועק על העתיד *חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שגאמר *ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' ככל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובכל מאריך בכל ממניך ד"א בכל מאריך בכל מדה ומדה שהיא מורד לך הוי מודה לו לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המורה שרוא מכוון כנגד בית קרשי הקדשים

ירעון ישא ה' פניו אליך, דרש ר' עזירא, ומנין אמר לה משמיה דר' אמי ומנין אמר לה משמיה דרב אסי, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתוב בתורתך (דברים י, יז) אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה (שם ח, י) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך, והם מדרקדים על עצמם עד כוית (לר' מאיר) ועד כביצה (לר' יהודה, דתנן עד כמה מומנין ר"מ אומר עד כוית ר' יהודה אומר עד כביצה).

(ברכות כ)

16

15

כ"ו (ז')

הרואה פרק תשיעי ברכות

לפטם היו מתוקנים וקופות על דמיין רלסן ח' למרחם ושקני למעבר לבטח אחת לנפון ולבטח אחת לדרום והוא יוסב על האחת וינפס בימים מנאל הוא נפסו נפון ודרום ולא היה כולה לפטם כנגד מורה ומעבר לפי עגבד במרחק של ארץ ישראל שומדים שלא יהא פרושו לא מלפניו ולא מלאחוריו לגד חזן ישראל : אול חניי שרטה לפון ודרום : לראות אס קפיד רכופל קרוא ספירא ליה כר"ס דלמר כחול נני קפידן עלה דמינאל : אחר

יש לך אדם שממונו תביב עליו מגופו לך נאמר בכל מאריך *רבי עקיבא אומר בכל נפשך *אפילו נוטל את נפשך תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסק ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שרדה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא או אתה מתירא מפני מלכות אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שרדה מתקבץ על גב הגדר וראה דגים שהיו מתקבצים במקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשותו שמכביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שחזעלו ליבשה וגודו אני ואחם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שברחיות לא פקח אתה אלא מפש אתה ומה במקום חיותו אנו מתיראין במקום מתנתנו מילך אתה כמה וכמה אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה כ"י הוא חייך ואורך ימין לך אם אנו דולכים ומכמלים ממנה עאכ"ז אמרו לא הווי ימים מעשים עד שחפשונו לר"ע וחבשונו בבית האסורים והפסו לפפוס בן יהודה וחבשונו אצלו אמר לו פפוס כי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה איי לו לפפוס שנחפס על דברים כמלים בשעה שהוציאו את ר' עקיבא לדתינה וזמן ק"ש היה והווי סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והווי מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימו ועכשיו שבא לידי לא אקיימו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שיצאה נשמתך באחד אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו תורה זו שררה ממתיים יד י"י ממתיים וגו' אמר להם חלקם בתיים יצתה בת קול ואמרה אשריך ר"ע *שאתה מומן לחיי העוה"ב : ל"א יקל אדם את ראשו כנגד שער המורה שרוא מכוון כנגד בית קרשי הקדשים ירי' אומר רב יהודה אמר רב לא אמרו ר' אלא מו הצופים ולפינים בברואה איחר נמי א"ר אבא ברבי דרבי

לך נחמר ככך מהדך . מן החכים עליו : והיה מקבל עליו עול מלכות שמים . קורא קריאה שמת : ממתיים יד י"י ממתיים . מיד היה לו נוחם ולא מיד בשר דם : מן האופים . ומקום זיכרון לראות משם הר הכים ומשם והלאה אין זיכרון לראות : וברואה . טיכל לראות משם פרס אס מקום נמוך הוא : ובשולן גדר . מפקסין ביט לרר הכים : ובזמן שהכיתה שורה . שבת תפקד קיים : הכפטה יהיה לא יפנה מרח

שיחות סאמר ז' מוסר

בגמ' סנהדרין (כ א) איתא : "שקד החן (משלי לא ז) חן דורו של משה ויהוהע [שעסקו בתורה חרבה, רש"י] והבל היופי, זה דורו של חזקיה [עסקו בתורה יותר, שבדקו מן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, רש"י] אשה יראת ד' היא תתהלל, זה דורו של ר' יהודה בר' אלעאי, שהיו ששה תלמידים מתסכין בסליה אתה ויטסקין בתורה", ופרש רש"י : "עניים היו", ולפי שטוסו היינו שלמדו תורה מתוך חדק, ולי' כך עלו על חזרות חקודים, וכדאיתא באבות דרבי נתן (פ"ג ו) "טובה אחת בבער מסאח ברויח", עלינו לדעת שהקשיים והמפריעים לעסק התורה אינם צרה כלל, אלא הם אושר נפלא - "היא תתהלל".

אך נראה דברכי חדל אלו נמצא עוסק נוסף, וחיינו כי אמנם ברוך הטבע אין סלית אחת מספקת לששה אנשים, אבל זה רק כשכל אחד חושב על עצמו ורואה שיהיה הוא מסתה, באופן זה אי אפשר בשום אופן שיהיו כולם מסתים, אולם בדורו של רבי יהודה בר' אלעאי היה כל אחד דואג לתבירו ומכסה את זולתו, ובאופן זה מספקת סלית אחת לששה, כשכל אחד חושב על חברו ונתן לחולתו כולם מסתים, אבל אם כל אחד מוסיף לעצמו לא יהיה מסתה אפילו אחד, וחיי מעלת דורו של רבי יהודה בר' אלעאי.

רמ"מ פרק ה' (כ"ז)

והוא שיש לו - ונמצאו המוקדים חוקרים : והוא מקיפס : א שירבה בשלום, או באכילה ושתיה אצל צמי הארץ וביניתיים : א שדבריו עם הקריות אינו נגמט ואינו נקבלם בעקר פנים : א שלא בשל קטנה וכנס ובוצא בקברים האלו . הפל לסי גרין על חקם צרין שירקב' של עצמו ויצעה לקנים משורת הדיון . וכן אם דקצק הטקם של עצמו וקנה דבריו נגמט' עם הקריות ונעשה מקרבת' עסקים וקבלם בעקר פנים ימות, וקבלם טקם ואינו עוקבם, מכדד להם נאפלו לקליון' לו, ונולא נוסן באמתה : ולא ירבה באריות' שמי הארץ וישביהם, ולא יבא המיד אלא עוסק בתורה, עטוף בצדיקה, קבטר בתפסין ועושה בקל' מעשיו לקנים משורת הדיון - והוא, שלא יתקבץ' קרבה ולא יתחומם - עד שימצאו הפל מקלסין אותו והאובדים אותו ויתאמים למעשיו - וכן זה קצט את' השם, וקציו הקתוב אסר : יאמר לי עבדי אשתה ישראלי, אשר בקך אתהפאר (ישעיה מ. ג.)

19